

81
FI

FACTS

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto

ISSN 1681-2174

Riskinarviointi – avain terveelliseen työhön

Mitä hyötyä riskinarvioinnista on?

Ihmisiä kuolee EU:ssa muutaman minuutin välein työperäisten syiden vuoksi. Lisäksi satojatuhansia työntekijöitä loukkaantuu työpaikallaan joka vuosi, ja monet jäävät sairauslomalle stressin, työn liiallisen kuormittavuuden, tuki- ja liikuntaelinten sairauksien tai muiden työperäisten sairauksien vuoksi. Onnettomuuksista ja sairauksista aiheutuu inhimillisiä kustannuksia työntekijöille ja heidän perheilleen, mutta ne myös kuluttavat terveydenhuoltojärjestelmien resursseja ja vaikuttavat yritysten kannattavuuteen.

Riskinarviointi on toimivan turvallisuusjohtamisen perusta ja avain työtaturmien ja työperäisten sairauksien vähentämiseen. Jos riskinarviointi toteutetaan hyvin, sen avulla voidaan parantaa työterveyttä ja -turvallisuutta ja koko liiketoiminnan kannattavuutta.

Mitä riskinarviointi on?

Riskinarviointi on prosessi, jossa arvioidaan työpaikan vaaratekijöiden aiheuttamia riskejä työntekijöiden terveydelle ja turvallisuudelle. Siinä käydään järjestelmällisesti läpi työn kaikki osa-alueet ja pohditaan,

- mikä saattaisi aiheuttaa vammoja tai vahinkoja
- voidaanko vaarat poistaa
- mitä ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä tai suojatoimia riskien hallinnassa käytetään tai olisi käytettävä, ellei vaaroja voida poistaa. (1)

Työnantajien yleisenä velvollisuutena on työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden varmistaminen kaikkien työhön liittyvien tekijöiden osalta sekä riskinarvioinnin suorittaminen. EU:n puitedirektiivissä (2) korostetaan riskinarvioinnin keskeistä merkitystä ja määritetään perussäännökset, joita kaikkien työnantajien on noudatettava. Jäsenvaltioilla on kuitenkin oikeus panna täytäntöön tiukempia määräyksiä työntekijöiden suojelemiseksi. Suomessa keskeisin työsuojeluun liittyvä laki on työturvallisuuslaki. (3)

Miten riskejä arvioidaan?

Useimmissa yrityksissä suoraviivainen viisivaiheinen riskinarviointimenetelmä (4) toimii hyvin. On kuitenkin myös muita yhtä toimivia menetelmiä, erityisesti monimutkaisten riskien ja olosuhteiden osalta.

Viisivaiheinen riskinarviointimenetelmä

Vaihe 1 – Vaarojen ja vaarassa olevien henkilöiden tunnistaminen

Muista: vaaratekijä voi olla mikä tahansa vahinkoa aiheuttava asia, kuten työssä käytettävät materiaalit, laitteet, työmenetelmät tai käytännöt.

Seuraavassa on vinkkejä merkittävien vaarojen tunnistamiseksi:

- Kierrä työpaikka läpi ja katsele, mitkä tekijät voivat aiheuttaa vahinkoa.
- Kysy työntekijöiltä ja/tai työntekijöiden edustajilta heidän havaitsemistaan ongelmista.
- Ota huomioon terveyttä uhkaavat pitkän aikavälin vaaratekijät, kuten korkea melutaso tai altistuminen haitallisille aineille, sekä monitahoisemmat tai vähemmän ilmeiset riskit, kuten psykososiaaliset riskit tai työn järjestämiseen liittyvät riskitekijät.
- Pehdy yrityksen tapaturma- ja sairaustilastoihin.
- Etsi tietoa muista lähteistä, kuten
 - valmistajien ja toimittajien ohjekirjoista tai teknisistä tiedoista
 - työsuojelua käsitteleviltä verkkosivuilta
 - kansallisilta elimiltä, ammattijärjestöiltä tai ammattiliitoilta
 - oikeudellisista määräyksistä ja teknisistä standardeista.

Kunkin vaaran osalta on tärkeää selvittää, ketä mahdollinen vahinko koskisi, sillä silloin parhaan riskinhallintatavan määrittäminen on helpompaa. Tämä ei tarkoita henkilöiden luettelointia vaan ihmisten määrittämistä ryhmittäin esimerkiksi "varastotyöntekijöiksi" tai "ohikulkijoiksi". Riskit saattavat koskea myös siivojia, urakoitsijoita ja tavallisia kansalaisia.

Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä sukupuoliriketykseen (5) ja työntekijäryhmiin, joilla riski voi olla tavallista suurempi tai joilla on erityisvaatimuksia (katso laatikko). Kaikissa tapauksissa on tärkeää määrittää, millaista vahinkoa henkilöille saattaisi aiheutua eli millainen vamma tai sairastuminen voi tulla kyseeseen.

(1) *Guidance on risk assessment at work*, Luxemburg, Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 1996.

(2) Neuvoston direktiivi 89/391/ETY, annettu 12 päivänä kesäkuuta 1989, toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä.

(3) <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>.

(4) Jos riskinarviointimenetelmä maassasi on jaettu vaiheisiin, joita on enemmän tai vähemmän kuin viisi, tai jos jotkin viidestä vaiheesta ovat erilaisia, ohjaavien periaatteiden on oltava samoja.

(5) *Factsheet 43*, mukaan lukien sukupuoleen liittyvät seikat riskinarvioinnissa: <http://osha.europa.eu/publications/factsheets>.

Muita suuremmissa vaarassa olevat työntekijät:

- vammaiset työntekijät
- siirtotyöläiset
- nuoret ja vanhat työntekijät
- raskaana olevat naiset ja imettävät äidit
- kouluttamattomat tai kokemattomat työntekijät
- kunnossapitotyöntekijät
- työntekijät, joiden vastustuskyky on heikentynyt
- työntekijät, joilla on jokin sairaus, joka vaikuttaa toimintakykyyn tai alttiuteen sairastua
- työntekijät, jotka käyttävät vahinkoalttiutta lisääviä lääkkeitä.

Vaihe 2 – Riskien arviointi ja priorisointi

Muista: riski tarkoittaa pientä tai suurta mahdollisuutta, että joku loukkaantuu vaaratekijän vuoksi.

Seuraavana vaiheena on arvioida kunkin vaaratekijän mahdolliset riskit. Arviointi voidaan suorittaa pohtimalla,

- miten todennäköistä on, että vaaratekijä aiheuttaa vahinkoa
- miten vakava vahinko todennäköisesti on
- miten usein (ja kuinka monet) työntekijät altistuvat vaaralle.

Monien työpaikan vaaratekijöiden ja toimintojen osalta saattaa riittää suoraviivainen arviointiprosessi, joka ei edellytä erityisosaamista tai monimutkaisia menetelmiä. Näitä ovat muun muassa toiminnot, joihin liittyvät vaaratekijät eivät ole erityisen vakavia, tai työpaikat, joilla riskit tunnetaan hyvin tai riskit on helppo tunnistaa ja joilla hallintakeinot ovat helposti saatavilla. Tämä on todennäköisesti tilanne useimmissa yrityksissä (lähinnä pk-yrityksissä). Tämän jälkeen riskit on asetettava tärkeysjärjestykseen ja niitä koskevat ratkaisut on etsittävä vastaavassa järjestyksessä.

Vaihe 3 – Päätökset ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä

Seuraavaksi on päätettävä, miten riskit poistetaan tai miten niitä hallitaan. Tässä vaiheessa on mietittävä,

- onko riski mahdollista poistaa
- miten riskiä voidaan hallita niin, ettei se vaaranna alttiina olevien henkilöiden turvallisuutta eikä terveyttä, ellei sitä voida poistaa.

Riskien ehkäisyssä ja hallinnassa on otettava huomioon seuraavat ennaltaehkäisyä koskevat yleiset periaatteet:

- riskien välttäminen
- vaarallisen korvaaminen vaarattomalla tai vähemmän vaarallisella
- riskien torjuminen niiden esiintymispaikassa
- kollektiivisten suojatoimien käyttö yksittäisiä henkilöitä koskevien suojatoimien sijaan (esimerkiksi kaasulle altistumisen hallinta mieluummin paikallisen alipaineisen ilmanvaihdon kuin henkilökohtaisten hengityssuojaimien avulla)
- mukautuminen tekniseen kehitykseen ja muuttuneisiin tietoihin
- pyrkimys suojelutason parantamiseen.

(^e) Läheltä piti -tilanne on suunnittelemaan tilanne, joka ei johda vammaan, sairauteen tai vaurioon, mutta näihin on mahdollisuus.

Vaihe 4 – Toimenpiteiden toteuttaminen

Seuraavana vaiheena on ennaltaehkäisevien ja suojaavien toimien toteuttaminen. On tärkeää ottaa työntekijät ja heidän edustajansa mukaan prosessiin.

Tehokkaaseen täytäntöönpanoon kuuluu suunnitelma, jossa määritetään

- toteutettavat toimenpiteet
- vastuunjako ja toteutusaikataulu
- määräaika, johon mennessä toteutuksen on oltava valmis.

On tärkeää asettaa etusijalle toimet, joiden avulla riskit voidaan poistaa tai niitä voidaan ehkäistä.

Vaihe 5 – Seuranta ja tarkistukset

Säännöllisten tarkistusten avulla on varmistettava, että ennaltaehkäisevät ja suojelevat toimet toteutuvat tai että niitä ollaan toteuttamassa, sekä tunnistettava uudet ongelmat.

Riskinarviointia on tarkistettava säännöllisesti riskien luonteen tai työtapojen muuttumisen todennäköisyyden mukaan tai tapaturmaa tai läheltä piti -tilannetta (^e) koskevien tutkintatulosten perusteella. Riskinarviointi ei ole kertaluonteinen tapahtuma.

Arvioinnin kirjaaminen

Riskinarvioinnin tuloksista on pidettävä pöytäkirjaa. Pöytäkirjaa voidaan käyttää perustana

- tiedoille, jotka välitetään asianosaisille henkilöille
- seurannalle, jonka avulla arvioidaan, ovatko käytössä olevat toimenpiteet riittäviä
- valvontaviranomaisia varten laadittavalle näyttöaineistolle
- olosuhteiden muuttuessa tehtäville tarkistuksille.

Pöytäkirjan on suositeltavaa sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- tutkinnan suorittavan henkilön (henkilöiden) nimi ja tehtävä
- tunnistetut vaaratekijät ja riskit
- työntekijäryhmät, joihin kohdistuu erityisiä riskejä
- tarvittavat suojatoimet
- tarkat tiedot toimenpiteiden toteuttamisesta, esimerkiksi vastuuhenkilön nimi ja päivämäärä
- tarkat tiedot riskinarviointia seuraavista seuranta- ja tarkistusjärjestelyistä, muun muassa päivämäärät ja osallistuvat henkilöt
- tarkat tiedot työntekijöiden ja heidän edustajien osallistumisesta riskinarviointiprosessiin.

Lisätietoja

Tämä tiedote on laadittu Euroopan unionin vuosina 2008–2009 toteuttaman riskinarviointikampanjan tueksi. Sarjan muut tiedotteet ovat osoitteessa <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>, jossa on myös lisätietoa riskinarvioinnista. Tätä tietolähdettä kehitetään ja päivitetään jatkuvasti.

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

P. (34) 944 79 43 60, f. (34) 944 79 43 83

Sähköposti: information@osha.europa.eu

© Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto. Jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan. *Printed in Belgium, 2008*

